

INVESTIȚIILE ÎN ECONOMIE – COMPONENTĂ ESENȚIALĂ ÎN DEZVOLTAREA ECONOMIEI REPUBLICII MOLDOVA

Ion BALTAG

Catedra Teorie Economică și Metodologia Cercetării

This article highlights the way in which investments ensure the growth of fixed and floating capital, growth that spurs from the unlimited movement of such capital across nations and its transformation into an international activity. The process of ever increasing economic and technological interdependence across national economies has transformed investments into a common international business. Republic of Moldova, as well as other central and Eastern European states, has a series of objective and subjective that nurtures its interest towards investments, especially towards foreign direct investments (FDI). This landscape presents the quantitative and qualitative indicators of FDI analysis.

Cu doi ani în urmă Republica Moldova se clasa pe locul trei de la urmă după PIB pe cap de locuitor (2983 USD), în topul statelor CSI și al celor din Europa Centrală. În perioada anilor 2005-2008 nivelul sărăciei a rămas constant, iar în anii 2009-2010 a început să crească, în urma recesiunii financiare.

FMI a revizuit în creștere previziunile privind evoluția economiei Republicii Moldova în anul 2010, de la 2,5% la 3,2%. Însă, țara noastră va avea cea mai mică creștere dintre țările membre ale CSI, cu excepția Kârgâstanului, care va înregistra o contracție economică de 3,5%.

Tabel

PIB-ul real și rata inflației în țările membre ale CSI (anii 2009-2011)

Țara	PIB real			Rata inflației		
	2009	2010	2011	2009	2010	2011
Federația Rusă	-7,9	4,0	4,3	11,72	6,6	7,4
Ucraina	-15,1	3,7	4,5	15,9	9,8	10,8
Kazahstan	1,2	5,4	5,1	7,3	7,6	6,6
Belarus	0,2	7,2	6,2	13,0	7,3	10,8
Azerbaidjan	9,3	4,3	1,8	1,5	5,5	6,0
Uzbekistan	8,1	8,0	7,0	14,1	10,6	11,4
Turkmenistan	6,1	9,4	11,5	-2,7	3,9	4,8
Georgia	-3,9	5,5	4,0	1,7	6,4	7,4
Armenia	-14,2	4,0	4,5	3,5	7,8	5,5
Tadjikistan	3,4	5,5	5,0	6,5	7,0	8,0
Kârgâstan	2,3	-3,5	7,1	6,8	4,8	5,7
Moldova	-6,5	3,2	3,5	0,4	7,4	6,0

Sursa: Raportul „Perspectivele economiei globale”.

În 2011 Republica Moldova va avea o creștere economică de 3,5%, iar în 2005 aceasta a fost de 5%. La nivelul CSI, se estimează o creștere economică de 4,3% în 2010 și de 4,6% în 2011, o inflație anuală de 7% în 2010 și de 7,9% în 2011.

În afară de Republica Moldova, doar Ucraina (3,7%) va înregistra o creștere a PIB sub 4% în 2010, urmând să revină în 2011 la cifra de 4,5%.

În ceea ce privește inflația medie anuală, FMI anticipează că prețurile în Republica Moldova vor crește în 2010 cu 7,4% și cu 6% în 2011.

Un avans mai ridicat al prețurilor de consum va fi înregistrat în Uzbekistan (10,6%) și în Ucraina (9,8%).

La nivel regional, experții FMI estimează o inflație anuală de 5,2% în 2010 și de 4,1% în 2011, sub nivelul creșterii prețurilor în țările CSI.

De ce economia Republicii Moldova este într-o creștere atât de modestă? Pentru că este o economie mică și deschisă, ceea ce o expune la șocurile economice externe. Republica Moldova nu dispune de resurse naturale

importante, cu excepția solului agricol. Dezvoltarea de lungă durată poate fi atinsă doar în strânsă cooperare cu partenerii străini.

E bine știut că capacitățile de producție în economia Republicii Moldova sunt rudimentare. Societatea însă mai așteaptă ca statul să rezolve toate problemele, inclusiv cele la nivel microeconomic, deși acel stat a dispărut acum 20 de ani. În situația creată, nu există altă cale de sporire a productivității muncii și deci de mărire a PIB-ului decât cea de preluare a celor mai bune practici internaționale.

Două decenii în urmă multă lume era de părere că lecția anilor '80 ai secolului XX se rezuma la ideea că varianta japoneză a economiei de piață este cel mai reușit model și că multe state ar face bine dacă l-ar prelua. Însă, în anii '90 modelul japonez a suferit fiasco. Creșterea economică este modestă și sunt probleme economice care pot fi rezolvate în această țară numai înfăptuind reforme economice. Un deceniu în urmă cel mai reușit model de dezvoltare economică era considerat cel american, care servea drept exemplu pentru alte state. Însă, în anii 2000 modelul american s-a compromis prin faptul că a declanșat criza financiar-economică mondială, care a lovit drastic economia SUA (și nu numai a SUA).

Prin urmare, și acest model are cusururi. Astăzi, în 2011, statele lumii se află în căutarea de modele de dezvoltare cu succes a economiei. Exemplele vin din partea statelor mici. Multe din ele experimentează cu strategiile și instituțiile de stat care se soldează cu beneficii pentru economiile naționale.

Bunăoară, Costa-Rica și Mauritius s-au debarasat de cheltuielile militare pentru întreținerea armatei și au fost soluționate așa probleme, cum ar fi învățământul, investiții în economia reală, deoarece au primit resurse financiare interne prin mecanismul de redistribuire a lor.

Irlanda a demonstrat importanța investițiilor străine directe în reformarea și creșterea economică. Estonia a simplificat sistemul fiscal introducând un impozit fix pe venituri în 1994. Ca urmare, investițiile interne și externe nu s-au lăsat mult așteptate și au purces în economia reală. Acest exemplu a fost urmat de Slovacia, Mauritius și de alte state.

Banca Centrală a Noii Zeelande a demonstrat lumii întregi cum poate fi învinsă inflația. Trebuie să fim de acord, că această problemă (adică inflația) provoacă mari dureri de cap economiilor statelor lumii.

Singapurul a devenit un stat bogat în urma unei strategii unice de dezvoltare. Una din inovații a fost aplicarea mecanismului de prețuri în lupta contra ambuteiajelor automobilistice în orașe, mecanism care a fost preluat și de Londra, unde și aici a fost rezolvată problema dată. În afară de aceasta, Singapurul a introdus și a aplicat cu succes așa măsură cum ar fi atitudinea paternalistă referitoare la economiile populației. Drept consecință, investițiile, atât interne, cât și externe, în economia reală s-au majorat substanțial, fiind suficiente pentru modernizarea economiei acestei țări.

Mexicul a fost printre primele țări care a folosit cu succes banii destinați pentru ajutorul economic și social acordat de instituțiile financiare internaționale. Această practică mai apoi a fost răspândită și asupra altor state în dezvoltare. Originalitatea constă în faptul că a fost înfăptuită o revoluție dublă prin aplicarea măsurii enunțate mai sus. Banii au fost folosiți strict pentru destinațiile preconizate: *Primo* – banii pentru ajutorul social au fost condiționați de școlarizarea copiilor. Această măsură a fost aplicată și în orașul New York. *Secundo*: în Mexic a fost realizată în viață ideea metodologică de aplicare a experimentelor în condiții de strictă monitorizare din partea organismelor internaționale cu scopul de a evidenția care strategii sunt lucrative și care nu în statele care se află în dezvoltare. Este clar că din partea guvernului mexican s-au depus eforturi colosale pentru a duce o luptă crâncenă contra delapidărilor și corupției, pentru a implimenta cu succes măsurile preconizate.

Disponem însă și de alte exemple de dezvoltare economică. Bunăoară, politicile de substituire a importurilor, aplicate pe larg în Brazilia, nu au generat o creștere economică apreciabilă.

Coreea de Sud s-a axat pe propriile firme, care au fost încurajate și dezvoltate până la situația în care au devenit competitive pe piețele străine, un rol deosebit revenindu-le firmelor de mari dimensiuni. Taiwanul s-a axat pe un număr mare de firme de mici dimensiuni, iar China a încurajat alianțele firmelor interne cu firmele străine.

După cum observăm, fiecare din statele menționate și-a atins succesele economice pe căi diferite. Moldova, după aproape 20 de ani de independență, mai urmează să decidă.

Țara noastră are o economie mai puțin specifică altor țări, adică avem o economie bazată pe consum și servicii. Ne-am dori să avem mai mult export, dar deocamdată domină importurile bazate, în mare parte, pe banii gastarbaiterilor (1/3 din PIB). În alte țări criza a afectat în primul rând sistemul bancar, apoi sistemul

economic și în ultimul rând consumatorii. La noi a fost exact invers. Întâi a fost afectată populația (consumatorii), din care cauză agenții economici nu și-au putut continua activitatea, iar băncile se confruntă cu probleme.

Fenomenul care nu s-a conturat în ultimii ani, dar care, după părerea noastră, acum trebuie să devină baza creșterii economice, sunt investițiile, inclusiv investițiile publice, care trebuie să fie destul de mari.

Spunem aceasta deoarece guvernarea comunistă a declarat ca prioritate parcursul european al țării și a pus în aplicare un cadru regulator oportunist, care a generat practici corupte și a majorat costurile tranzacționale, ceea ce a redus din competitivitatea țării în atragerea investițiilor. Republica Moldova duce lipsă de investiții, deoarece nu se creează condițiile necesare pentru atragerea lor.

Spre exemplu, pentru ca un investitor străin să-și construiască o bază de stocare a produselor agricole, el are nevoie de 1 an de zile până când Guvernul va adopta decizia de schimbare a destinației terenului agricol, iar apoi încă 1 an pentru obținerea autorizației – afirmă V.Prohnițchi, directorul executiv al Centrului Analitic Independent Expert Grup.

Țara noastră, ca, de altfel, toate statele din centrul și estul Europei, are o serie de motivații obiective și subiective ce stau la baza interesului față de investiții, în special față de cele străine directe, dintre care pot fi reținute următoarele:

✓ Nevoia de capital în vederea re tehnologizării, refacerii economiei, în urma restructurării impuse de tranzația de la un sistem economic la cel al economiei de piață, constituie o motivație a interesului de atragere a capitalului străin. Trecerea la economia de piață presupune anumite mutații de esență în structurile economice. Fără o rapidă aliniere la cerințele moderne ale economiei mondiale, economia moldovenească riscă să intre într-un periculos regres.

✓ Transferul de tehnologie și de know-how este una dintre marile motivații ale interesului față de capital. Este evident că progresul tehnic atins de statele dezvoltate trebuie atras în favoarea economiilor în tranziție, cum este cazul economiei Republicii Moldova. Or, una dintre căile de primă aplicabilitate în realizarea acestui deziderat poate consta tocmai în asocierea cu parteneri străini din țările dezvoltate și, prin atragerea de capital, să se faciliteze accesul la aceste tehnologii. Astfel, producția autohtonă ar putea deveni competitivă pe piața mondială.

✓ Preluarea și aplicarea noilor metode de conducere constituie o componentă a restructurărilor necesare reușitei tranziției. Printre factorii sinergetici, cu efecte determinante în creșterea și dezvoltarea economică, managementul inovativ este considerat deosebit de important.

✓ Accesul la piața occidentală, cu exigențele sale ridicate, constituie o motivație serioasă în atragerea de investiții, în special străine. Produsele obținute în cadrul unor participări străine la fabricație au acces mai facil pe piețele externe, mai ales dacă acestea se alătură propriilor realizări ale investitorului străin în țara de origine. În multe cazuri, rezultatele unor astfel de cooperări, ce au drept obiectiv realizarea de investiții și produse în comun, se pot bucura chiar de anumite facilități la intrarea pe piețele statelor dezvoltate, facilități ce pot viza diferite autorizări, omologări, asimilări etc., precum și facilități de ordin vamal, fiscal sau de altă natură.

Începând cu 2004, când fluxul net de investiții străine directe constituia 151 mln. USD, se observă o creștere a acestora. În 2006 ele constituiau deja 251,05 mln. USD, în 2007 – 493,42 mln. USD, în 2008 – 712,76 mln. USD., în 2009 – 442,91 mln. USD. Din cauza crizei financiar-economice, investițiile străine directe s-au micșorat cu 38% în 2009 față de anul 2008.

Indicatorul de bază, ce reflectă volumul total al investițiilor la nivel național, este formarea brută de capital fix, ce constituie partea componentă a PIB-ului. Evoluția formării brute de capital fix în anii 2000-2008 este următoarea: în 2000 – 198 mln. USD, în 2001 – 255 mln. USD, în 2002 – 295 mln. USD, în 2003 – 410 mln. USD, în 2004 – 543 mln. USD, în 2006 – 984 mln. USD, în 2007 - 1421 mln. USD, în 2008 – 1713 mln. USD, adică o majorare de peste 9 ori în această perioadă. PIB-ul a crescut în perioada respectivă de 3 ori. Odată cu aceasta au crescut veniturile și consumurile populației, s-au majorat investițiile autohtone și străine.

Guvernarea AIE face mult în atragerea investițiilor în economia Republicii Moldova. Bunăoară, a fost încheiat un acord cu corporația americană „Provocările Mileniului”, prin care Republicii Moldova i se acordă asistență nerambursabilă în sumă de 262 mln. USD pentru implementarea Programului „Compact”:

- 1) proiecte investiționale axate pe infrastructura de irigare;
- 2) agricultură de valoare înaltă;
- 3) reabilitarea drumurilor.

Asistența va fi sub formă de grant în 5 ani. Programul „Compact” include 3 proiecte: „Tranziția la agricultura performantă” – 102 mln. USD; „Reabilitarea drumurilor” – 133 mln. USD, „Pentru administrarea, monitorizarea, evaluarea, auditul programului” – 27 mln. USD.

Deoarece băncile au atras în 9 luni de la persoanele fizice peste 20 miliarde de lei, sumă echivalentă cu cheltuielile de la bugetul de stat pentru 2010, Guvernul Republicii Moldova a aprobat programul de atragere a remitențelor în economie și a anunțat că este gata să cheltuiască pentru aceasta 100 milioane lei. Cetățenii moldoveni care muncesc peste hotare și rudele lor de gradul I vor putea primi pentru dezvoltarea afacerilor lor o finanțare nerambursabilă din partea statului în valoare de 200 mii lei, susținută suplimentar cu instruire, informare și consultanță.

Programul PARE 1+1 prevede că pentru fiecare leu investit din veniturile câștigate în străinătate, persoanele care vor deschide o afacere vor primi un leu din programul aprobat de Guvern.

Este o încercare de a reorienta remitențele de la consum spre investiții, în scopul dezvoltării mediului rural și creării de noi întreprinderi. Potrivit unor estimări, doar 2% din banii trimiși acasă de către moldovenii care muncesc peste hotare merg în investiții.

Programul PARE 1+1 de atragere a remitențelor în economia națională a Republicii Moldova va stimula migrații să revină în țară pentru a-și dezvolta afacerea lor aici.

Componenta financiară poate nu este cea mai importantă în acest program; ceea ce contează, spune ministrul economiei Valeriu Lazăr, e că migraților care vor să inițieze o afacere proprie li se va acorda consultanță, instruire și suport antreprenorial (vor fi luați sub tutela Ministerului Economiei pe o perioadă de 2 ani). Ei vor fi informați, inclusiv prin canale diplomatice, despre situația din economie, oportunitățile de investire etc.

În Republica Moldova sunt înregistrate 7239 întreprinderi cu capital străin, în capitalul cărora au fost investite 6561 mln. lei (în total sunt înregistrate 154954 întreprinderi). Cele mai mari investiții provin din Cipru (1042,6 mln. lei), o parte din care nu este exclus să fie banii oamenilor de afaceri din Moldova, iar după numărul întreprinderilor înregistrate România este pe locul I cu capital în 1077 de întreprinderi.

De către Guvern a fost aprobat Planul de acțiuni pentru anul 2010 privind implementarea Strategiei de atragere a investițiilor și promovare a exporturilor.

Republica Moldova a primit de la UE un suport de 2,6 mlrd. USD; 1,9 mlrd. USD sunt promise de donatorii și creditorii externi. BERD a oferit un credit de 75 mln. Euro pentru infrastructura de drumuri a țării noastre. Sunt și alte credite investiționale contractate de Republica Moldova cu Banca Mondială, FMI.

Aceștia sunt în linia mari primii pași în direcția dezvoltării economiei făcuți de guvernarea AIE în timpul aflării de 1 an de zile la conducerea țării, accentul fiind pus pe deschiderea de noi locuri de muncă, atragerea de investiții cu scopul de a dezvolta și moderniza sectorul real al economiei.

Și totuși, Republica Moldova duce o lipsă cronică de investiții. Ca urmare, infrastructura și capitalul productiv au degradat în anii '90. E de ajuns să menționăm doar că în 2008 investițiile capitale constituiau 41% din nivelul anului 1991. Majoritatea investițiilor au fost absorbite de: 1) sectorul construcțiilor, 2) afacerile imobiliare și 3) sectorul financiar; adică, aceste investiții au avut un impact limitat asupra competitivității internaționale a economiei țării.

Și încă ceva trebuie de „pus la punct”. Deși în 2008 a fost instituită cota „0” la impozitul pe profitul corporativ nedistribuit, sondajele în rândul investitorilor au arătat că, de fapt, problema e în costul ridicat al administrării fiscale. Organele de control înăbușă sectorul privat fără careva rețineri. În ceea ce privește valoarea investițiilor străine, Republica Moldova se află pe poziția a VII-a de la urmă din cele 29 de țări incluse într-un top realizat de Banca Europeană pentru Reconstrucții și Dezvoltare (BERD).

Bibliografie:

1. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Strategiei de atragere a investițiilor și promovare a exporturilor pentru anii 2006-2015, nr.1288 din 09.11.2006 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006, nr.181-183/1391.
2. Anuarul statistic al Republicii Moldova. - Chișinău, 2009.
3. Rapoartele anuale ale Băncii Naționale a Moldovei.
4. Prohnițchi V. (coordonator). Planul de Acțiuni UE – Republica Moldova ca examen de capacitate pentru Guvern: screening-ul implementării părții economice. Document de analiză a politicilor, nr.20. - Chișinău, 2008.
5. www.bis.md – Analiza procesului investițional în Republica Moldova prin prisma realizării obiectivelor Strategiei de atragere a investițiilor și promovare a exporturilor.

Prezentat la 19.11.2010